

A MAGYAR HONVÉDSÉG INFRASTRUKTURÁLIS SZAKTERÜLETE¹

*Németh Béla mk. ezredes
HM Infrastrukturális Főosztály, mb. főosztályvezető*

Az önkéntes haderő kialakítása és a védelmi felülvizsgálat végrehajtása során aktuális feladatként jelentkezik az egyes szakterületek felülvizsgálata. Jelen publikációval egy rövid helyzetképet kívánok adni az MH infrastrukturális szakterületről, és megjelölni néhány fontosabb feladatot, melyek megoldásra várnak.

Mindenek előtt szeretném megemlíteni, hogy a szakterület komoly hagyományokkal és gyökerekkel rendelkezik az elhelyezési, építési és fenntartási területeken, de az új megnevezés, az infrastruktúra csak 1994 után honosodott meg a HM Infrastrukturális Főosztály (IF) megalakításával. A változtatás mély tartalmi elemeket hordozott magában, melyek 1999 és 2000-ben tudtak kiteljesedni azzal, hogy az MH áttért a katonai objektumok szolgáltatás útján történő üzemeltetésére és HM háttérintézményként megalakult az Ingatlankezelési Hivatal (IKH), mely a HM IF szakmai irányításával ellátja a tárca teljes ingatlanállományára kiterjedően az operatív vagyonkezelői feladatokat.

Álláspontom és tapasztalataim szerint a szakterület működésének elvi alapjait és a szervezeti struktúráját a NATO tagállamok viszonylatában is korszerűnek (sőt, egyes elemeiben élenjárónak) tekinthetjük annak ellenére, hogy egyes részterületek még mindig formálódnak és keresik végleges helyüket. Úgy gondolom, hogy a szakterület felkészült az új kihívások megválaszolására

¹ Lektorálta: Dr. Kovács Ferenc mk. ezredes, Ph.D.

és a felsővezetői döntések végrehajtására, azonban folyamatosan szem előtt kell tartani azt a tényt, hogy a szakterület nem önmagában, hanem „követő” módon dolgozik. Mind az infrastrukturális követelményeket, mind a teljesíthetőség korlátait alapvetően a védelempolitikai és katonai stratégiai döntések valamint költségvetési- és törvényi korlátok határozzák meg

A Honvédelmi Minisztériumnak két fő irányban van kötelezettsége, melyek leképezhetők a szakterület feladatrendszerében is. Ezek az alaprendeltetésből fakadó **katonai** és az államigazgatásból eredő **intézményfenntartói** feladatok. Az utóbbit legegyszerűbben úgy határozom meg, hogy ide tartozik minden olyan infrastrukturális feladat, ami nem közvetlenül egy katonai képesség megteremtését vagy fenntartását szolgálja. A szakterület munkájának jelentős része az intézményi rendszer támogatásából áll (pl. a béke elhelyezési feltételek biztosítása), de nem kevésbé fontos feladat a katonai képesség megteremtéséhez közvetlenül szükséges infrastrukturális háttér (pl. radar állomás telepítése) megteremtése sem.

A feladatok végrehajtásában a már említett HM IF és HM IKH mellett részt vesz a HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal (BBBH) és az MH Összhaderőnemi Logisztikai Támogató Parancsnokság Katonai Elhelyezési Főnöksége (ÖLTP KEF) is. Az infrastruktúra funkcionális területeit a HM infrastrukturális szakbizottság megállapításait is figyelembe véve a következő módom határoztam meg:

1. Ingatlan szakigazgatás, -gazdálkodás
2. Környezetvédelem és -kármentesítés
3. Lakásgazdálkodás
4. Ingatlan üzemeltetés, fenntartás
5. Ingatlan használat (elhelyezés)
6. Építés-beruházás

7. Katonai (tábori) elhelyezés és infrastruktúra
8. NATO Biztonsági Beruházási Program (NSIP) management

A HM IF felelős az átfogó koordinációért az egyes részterületek között, ami nem feltétlenül jár együtt minden esetben szakmai előjárói hatáskörrel. A jelen értelmezés és gyakorlat szerint az infrastrukturális szakterület **nem kezeli** a hadszíntér előkészítés, a közlekedési-, a hír- és informatikai infrastruktúra területeit.

Az NATO Security Investment Program (NSIP) hazai koordinálása és bonyolítása a BBBH hatáskörébe tartozik. Az hazai katonai építés-beruházás szervezete a HM IF Beruházási és Ingatlanfejlesztési Iroda. A tárca részére szükséges ingatlanok biztosításáért a HM IF és a HM IKH felel. Az ingatlan használatot közvetlenül a katonai alakulatok valósítják meg **az ÖLTP KEF koordinációjával és igénytámasztásával**. Nagyon fontosnak tartom, hogy a katonai felhasználói oldal élhessen és éljen is az igénytámasztás és rangsorolás lehetőségével és teljes körűen vállalja fel annak felelősségét is. Megfelelő igénytámasztói instrukciók hiányában a szakmai szervezetek a programok (Laktanya Rekonstrukciós Program, Lakásprogram) aktualizálásának előkészítése során keresik a források elosztásának optimalizálását, így pl. a haderőnemekre fordított források közötti különbség csökkentését is. A programok éves aktualizálását a felterjesztett javaslatokból kiindulva a HM IF és a HM HVK közötti egyeztetéssel kell zárni, ahol nem feltétlenül az egyenlő elosztás elvének, hanem a stratégiai megfontolásoknak és a képességek szerinti rangsornak kell érvényre jutnia.

A tábori elhelyezési és infrastrukturális feltételek megvalósítása új értelmezést nyert a nem 5. cikkely szerinti műveletek végrehajtása során. Álláspontom szerint a feladat elsődlegesen katonai, azon belül logisztikai (vagy

műszaki) feladat, melynek operatív végrehajtása igényli a képesség hadrenden belüli meglétét. Műszaki feladatokkal kiegészítve megteremthető a „general engineering” vagy „contingency engineering” képessége, ami jelenleg hiányzik a haderőnkben. Ezt a feladatot talán nevezhetjük „műszaki építő” képességként is, mely a tűzszerészeti, útépitési és az erődítési feladatok végrehajtását, a tábori infrastrukturális és tábori elhelyezési feltételek megteremtését, a katonai szervezetek műveleti tevékenységéhez szükséges ingatlanok, tábori elhelyezési szakanyagok biztosítását és folyamatos fenntartását foglalja magába. A tábori körülményeket meghaladó és az azt kiváltó infrastrukturális feltételek megvalósítása szolgáltatók bevonásával - még ha az provizórikus is - már az infrastrukturális szakterület feladata.

A továbbiakban az első négy pont feladatait kívánom kifejtetni, melyek közvetlenül a HM IF felelőségi körébe tartozik.

1. Ingatlan szakigazgatás, -gazdálkodás

A tárca vagyonának meghatározó része az ingatlanállomány, mely állami tulajdonban, de közvetlen HM vagyonkezelésben van. Ennek megfelelően - az Áht. alapján - a kincstári vagyonnal történő gazdálkodásért, annak kezeléséért, megóvásáért való felelősség az általánosnál jobban terheli a honvédelmi minisztert. Ezen kötelezettségek végrehajtása a HM védelemgazdasági helyettes államtitkár irányítása alatt az IF és az IKH-n keresztül központosítottan a tárca teljes ingatlanállományára kiterjedően valósul meg.

A feladat méreteinek illusztrálásához bemutatok néhány összesített adatot az állami tulajdonú HM vagyonkezelésű ingatlanokról:

- ingatlanok 7130 db helyrajzi számon mintegy 2000 objektumban;
- ebből:
 - földterület: 134 ezer ha, 324 Mrd Ft bruttó könyvszerinti értékben,
 - katonai építmény: 10750 db, 22 millió légm³,
317 Mrd Ft bruttó könyvszerinti értékben
- lakóépület: 1661 db, 1,7 m.légm³, 25,5 Mrd Ft, bruttó könyvszerinti értékben.

A szakterület kiemelten fontos feladata, hogy a védelmi feladatok ellátásához biztosítsa a ma szükséges és a jövőben várhatóan szükségessé váló ingatlanállományt a haderő számára, ugyanakkor indokolatlanul ne vonjon el egyetlen ingatlant sem a gazdaságtól, és ne költsön fölöslegesen egyetlen fillért sem azok fenntartására.

Az egyensúly megteremtésének alapvető feltétele a **haderő hosszú távú szerkezetének ismerete** és a szakterület tevékeny részvétele a diszlokáció előtti döntés előkészítésben. Ezt az együttműködést kulcsfontosságúnak tartom stratégiai szinten a HM HVK és a HM IF között, operatív szinten pedig a bázisok (heő) és a HM IKH között.

2. Környezetvédelem és -kármentesítés

A környezetvédelem az ingatlanállomány védelmének egyik fontos eleme. Rossz környezetvédelmi politika és gyakorlat esetén egy többmilliárdos ingatlan értéke akár negatívvá is válhat egy környezetszennyezés következtében.

A katonai környezetvédelmi tevékenység legköltségigényesebb része a múltban elkövetett környezetszennyezések következményeinek felszámolása. A

környezetszennyezéssel veszélyeztetett katonai ingatlanok száma kb. 130-150 db, ebből szennyezett ingatlan kb.100 db. Kiemelten kezelt 45 ingatlan kármentesítése, melyeknek forrásigény mintegy 1-3 milliárd Ft/év. A Nemzeti Környezetvédelmi Program részeként ütemezetten valósul meg az Országos Környezeti Kármentesítési Program Honvédelmi Alprogramja a költségvetési források adta lehetőségek keretein belül. A honvédelmi tárca kötelezettségei vannak a négy Tematikus Akció Program (TAP) megvalósításában is. Ezek a környezettudatosság, a vizek fenntartható használata, a hulladékgazdálkodás és a környezetbiztonság

Mint az MH legmagasabb szintű (és egyetlen) szakirányú szervezete, a HM IF felelősségi körébe tartozik a katonai környezetvédelem szakirányítása és a vonatkozó szabályozók kidolgozása is. Feldolgozásra és elfogadásra került a NATO környezetvédelmi doktrínáját. A magyar adaptáció kidolgozás alatt van, a STANAG 7141 kihirdetését követő 6 hónapon belül lesz hatályba léptetve. Áttörő eredményt a katonai környezetvédelem területén azonban csak a felhasználói felelősség elmélyítésével lehet elérni.

3. Lakásgazdálkodás

A hivatásos, szerződéses, és a szolgálati nyugállományú katonák lakhatásának, valamint a szerződéses katonák lakhatásának elhelyezés formájában történő megoldása a honvédelmi tárca intézményes feladata. A kötelezettség korábban a Hszt., jelenleg a Hjt. törvényi rendelkezésein alapul. A részletes szabályozást a többször módosított 6/1994. (IV. 30.) HM rendelet (HM Lakásrendelet) tartalmazza.

A fenti szabályozás 2002. évi módosítása azzal számolt, hogy a hivatásos tiszti állomány lakhatási feltételeit természetbeni lakás biztosításával, míg a tiszthelyettes állományét döntően munkáltatói kölcsön felhasználásával kell

megoldani. A szerződéses tiszt, tiszthelyettesi állomány tekintetében a szálló férőhely, családi szálló, 5+5 év után lakás, ill. kölcsön, a legénységi állomány tagjai részére pedig a laktanyai szállás képezze az elhelyezés bázisát.

2001. december 31-én a tárca 8364 db lakás fölött rendelkezett. Ebből 6648 db állami tulajdonú HM vagyonkezelésű és 1716 db önkormányzati tulajdonú HM bérlőkijelölési, illetve kiválasztási jogú lakás. Az I. kategóriás lakásigénylők száma 2850 fő.

A 2001-ben meghirdetett Lakásprogram végrehajtás alatt lévő feladatai támogatóan illeszkednek mind az önkéntes haderő kialakításának koncepciójához, mind a védelmi felülvizsgálat várható követelményeihez. A program megvalósításával 5000 fő lakhatásának megoldását célozta meg a tárca, 3000 db lakás létesítésével és 2000 fő munkáltatói támogatásával. A Lakásprogram tervezési bázisát a tényleges és a 2006-ig prognosztizált igénylők száma képezte. Ehhez a kiemelt és fontos helyőrségekben a tiszti és tiszthelyettesi létszámnövekmény 60%–a lett figyelembe véve potenciális lakásigénylőként.

Az ellátási rendszer hatékonyabbá tétele érdekében a döntéshozóknak a következőket javaslom megfontolni:

1. Az átköltözésre *kötelezettek körének szűkítését*. A Hjt. alapján az ún. átköltözési kötelezettség kiterjed a szerződéses állományra is. Az önkéntes haderő esetén azonban mindenképpen eldöntendő és törvényi szinten szabályozandó: mely állománycsoport köteles a szolgálati helye szerinti településen *lakni*, és mely csoport az, amelyik köteles a szolgálati helye szerinti településen *tartózkodni* a szolgálati-(munka) napokon.

2. A lakhatás megoldására fordítható *források növelését*, melynek lehetőségei:

- Lakásvásárlásra fordítható **privatizációs bevétel növelése** a lakáselidegenítések folytatásával. Számottevő bevétel realizálható a jogszabályi feltételeknek megfelelő lakóépületek elidegenítéséből. Az aktív, de potenciális vásárlási jogosultsággal rendelkező tisztek számát a 6/1994. HM rendelet „kifutó” ütemben megfelelően korlátozza.
- Külső tőke bevonásának (**hitel**) realizálása. *(Meghiúsulása vagy ki nem váltása alapjaiban veszélyezteti a Lakásprogram megvalósíthatóságát).*
- Az állami személyi támogatási rendszer igénybevételével történő **magánérés megoldás támogatásának** fokozása. A tárca számára leggazdaságosabb megoldás a magánérés lakásépítés és –vásárlás támogatása. Jelenleg a hivatásos tisztek csak a pályaszakasz végén kaphatnak ehhez munkáltatói kölcsönt és vissza nem térítendő juttatást. Megfontolandó ennek a humán stratégia elvein alapuló törvényi megszorításnak legalább részbeni feloldása, a mobilitási követelmény rendszerének felülvizsgálatával/újragondolásával.
- **Vállalkozási (magán) tőke** bevonása. A konstrukció megfelelő piaci és jogi környezetet feltételezve többféle lehet, melynek kidolgozása a gazdasági (piaci) környezet fejlődésének függvényében a jövőben lehetségessé válhat.

A gazdálkodási lehetőségek javításának szerényebb formája, a műszaki állapot miatt fel nem használt lakások és az utalt településeken igénylő hiányában üresen álló, vagy más szervnek kölcsönadott lakások problematikájának felszámolása.

4. Ingatlan üzemeltetés, fenntartás

a. Üzemeltetés

A katonai objektumok üzemeltetésével, fenntartásával kapcsolatos tevékenységet a honvédelmi tárca, mint alaptevékenységétől idegen, de működésének intézményi infrastruktúráját biztosító feladatrendszer, egy erre szakosodott külső szervezettel kötött vállalkozói szerződés keretében valósítja meg. Ennek eredményeképpen az objektumüzemeltetési, fenntartási és lakóházkezelési feladatok ellátása 1999. második félévétől kezdődően részlegesen, majd 2000. január 01.-től a kijelölt katonai objektumok körére (az objektumok megközelítőleg 100 %-a) kiterjedően vállalkozói struktúrában kerül ellátásra. Az üzemeltetési tevékenységet – pályáztatás eredményeként – a HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt. látja el 10 területi régióra osztottan, alvállalkozók közreműködésével. Az OGY. HB felhatalmazása alapján 2002. január 1.-én új, határozatlan idejű szolgáltatási szerződés lépett hatályba.

Úgy gondolom, hogy erősíteni kell a parancsnokok szolgáltatást igénybevevői és igénytámasztói pozícióját, amihez igyekezni kell a helyben megoldandó kérdések áthárítása helyett ténylegesen biztosítani az előírt szolgáltatásokat.

b. Fenntartás és rekonstrukció

A laktanya rekonstrukciós program, valamint a lakásvásárlási, illetve - építési programok a 2056/2001. (IV. 2.). számú kormányhatározatban foglaltak alapján kerültek kidolgozásra.

A Laktanya Rekonstrukciós Program alapvető célja a személyi állomány elhelyezési és ellátási feltételeinek korszerű biztosítása. A program ütemezése alapvetően a felhalmozásra fordítható források alapján történt, de

emellett fontos szempont volt az ingatlanállomány műszaki állapota és az érintett katonai szervezetek rendszeresített létszámadatai is. Az LRP megvalósítása során elsőséget kap a személyi állomány elhelyezési feltételeinek javítása és az ételmezési infrastruktúra felújítása. Ezt követik a technikai kiszolgálásához kapcsolódó korszerűsítések. A felújítási, korszerűsítési feladatok részletes tervezésénél minden esetben figyelembevételre kerülnek az érvényes építési szabályozások és a javított legénységi elhelyezési norma.

Összességében az LRP részét képező egyes projektek megvalósítása során 2006-ig az alábbi kategóriákba sorolt létesítmények felújítása és korszerűsítése lett megcélozva: *13000 legénységi férőhely, 6500 irodai munkahely, 21000 adag konyhai kapacitás, 7900 éttermi férőhely, 1400 nőtlenszálló férőhely.* A külső forrás felhasználásával tervezett munkák a forráshiány következtében 2001-2002-ben elmaradtak, ami feladatok átütemezését vonta maga után. A 2002. márciusban végrehajtott Program felülvizsgálatával megállapításra került, hogy pénzügyi hiány lép fel. Ezt alapvetően az okozza, hogy az egyes projektek műszaki tartalma az előzetes felmérések során tervezettől, a magasabb műszaki színvonal elérése érdekében jelentős mértékben eltér. Ez feladatbővülést és ezzel szoros összefüggésben pénzügyi többletráfordítást eredményez. A tervezett külső forrás későbbi megvalósulását is figyelembe véve jelentős számú munkát 2006 utáni időszakra kell halasztani.

A korrekt tervezéshez kívánatos lenne, hogy részletes és stabil létszám és eszköz adatok álljanak rendelkezésre. Ha a követelményeken kívül a finanszírozás üteme és volumene is változó, akkor nehéz az optimális eredményességet biztosítani a program megvalósítása során.

Az **önkéntes haderő kialakításának és a védelmi felülvizsgálatot** követő védelmi képességek megteremtésének infrastrukturális feladat és költségigényét négy fő csoportra osztva határozható meg:

1. Az LRP tervezésénél alkalmazott alapnormák szerinti laktanyai elhelyezés változtatás nélkül megfelelnek és alkalmazhatók a szerződéses állomány elhelyezésére is. Ezért azzal lehet számolni, hogy az aktualizált LRP végrehajtása a terv szerint folytatódik a kiemelten fontos és fontos objektumokban. Az önkéntes haderőre való átállással közvetlenül nem jelent olyan többlet forrásigénnyel, ami miatt módosítani kellene az LRP-t. Azzal azonban számolni kell az erőforrás tervezés során, hogy a 2006-ig tervezett LRP illeszkedik az önkéntes haderő koncepciójához, annak csökkentése vagy be nem fejezése akadályozná a koncepció megvalósítását.

2. Az előző pontok figyelembevételével az LRP-ben nem szereplő objektumokban, ill. tekintettel az eddig nem tervesített munkákra az önkéntes haderőre történő áttérés során az alábbi **többlet feladatcsoportok és erőforrás igények jelentkeznek:**

*I. szint: az **alapprogram** végrehajtása 2006-ig, amely magában foglalja a legénységi állomány új norma szerinti elhelyezését, a legénységi épületek felújítását és bútorozását, valamint a tiszthelyettes iskola feltételrendszere javításának megvalósíthatóságát;*

*II. szint: a **kiegészítő program** 50%-ának végrehajtása 2006-ig, amely magában foglalja az élet- és munkakörülmények közvetlen javítását célzó feladatokat (közművek, konyhák, éttermek, segélyhelyek, nőtlenszállók, pk. épületek, tantermek).*

A II. szint feladatainak másik 50%-a a 2006. év után realizálható.

3. Munka- és életkörülmények további javítását célzó felújítási, fejlesztési igények kielégítése.

Tornaterem, uszoda, laktanyai szintű kultúrblokkok, technikai területek felújítása (építése) a magán és hivatali élettér további szétválasztása csak a 2006. évet követő években kerülhetnek megvalósításra, mivel a középtávú költségvetési lehetőségek korábbi megvalósítást nem tesznek lehetővé. A tervezésnél indokolt a 2006 utáni időszakban jelentkező többlet erőforrás-igényt figyelembe venni.

4. A védelmi felülvizsgálat eredményeként jelentkező infrastrukturális igényeket jelenleg még nem áll módomban megbecsülni. Az igényekkel csak akkor lehet majd számolni, ha az adott képesség eléréséhez szükséges állomány és eszközök paraméterei térben és időben ismertté válnak. Ehhez elsődleges input adatként igénytámasztói adatszolgáltatására lesz szükség. Feltételezem, hogy az intézményi típusú feladatok beépíthetők lesznek az első három pont alatti tartalomba. A közvetlen katonai képességet támogató feladatok végrehajtását pedig az adott képességhez kapcsolódó program költségvetésben kell majd tervezni.

Összegzés:

Álláspontom szerint az infrastrukturális szakterületnek az önkéntes haderő kialakítása és a védelmi felülvizsgálatot követő védelmi képességek megteremtésével összhangban a következő fő feladatokat kell megoldania.

- 1) A honvédelmi célra szükséges ingatlanállomány meghatározása
- 2) Elhelyezési norma véglegesítése és elfogadása
 - részleges, legénységre vonatkozó
 - teljes
- 3) Szolgáltatói szerződés kiterjesztése /takarítás és parkápolás/
- 4) LRP és LP folytatása

- aktualizálása 2003. március
 - külső forrás bevonása
- 7) Önkéntes haderő alapvető infrastrukturális többletigényének meghatározása
- 1. szint - legénységi épületek
 - 2. szint - konyhák, irodák, segélyhelyek, stb.:
 - ütem (2006-ig)
 - 2. ütem (2006 után)
- 8) Önkéntes haderő további többletigényének meghatározása - 2006 utánra
- 9) Védelmi felülvizsgálatot követő infrastrukturális többletigények
- igény meghatározása: - intézményi feladatok
 - közvetlen katonai képességek feladatai
- 10) Lakásgazdálkodási eszközök bővítése
- 11) Használók környezetvédelmi felelősségének mélyítése

A döntések előkészítéséhez és meghozatalához elengedhetetlen a különböző szakterületek szoros együttműködése és a feladatok azonos értelmezése.

Felhasznált irodalom:

Saját források, a HM IF, HM IKH és a HM Infrastrukturális Szakbizottság nem publikált jelentései